

גדול כבוד הבריות
הרב מואיז נבון

במדבר פרק טו

(לו) ויאמר יקוק אל משה לאמר: (לח) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לזרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת: (לט) והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות יקוק ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם: (מ) למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם: (מא) אני יקוק אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יקוק אלהיכם: פ

זוהר כרך א (בראשית) פרשת בראשית דף כח עמוד ב [עם מתוק מדבש]
לגבי ציציות [בא למרוז מה שכתוב] "ויתפרו עלה תאנה" [שרומז על לבוש הציצית].

בראשית פרק ב, כה

... ויהיו שניהם **ערומים** האדם ואשתו ולא **יתבששו**:

בראשית פרק ג

... (ד) ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמתון: (ה) כי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו **עיניכם** והייתם כאלהים ידעי טוב ורע: (ו) **ותרא** האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא **לעינים** ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל: (ז) **ותפקחנה עיני** שניהם וידעו כי **עירום** הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגורת: (ח) וישמעו את קול יקוק אלהים מתהלך בגן לרוח היום ויתחבא האדם ואשתו מפני יקוק אלהים בתוך עץ הגן: (ט) ויקרא יקוק אלהים אל האדם ויאמר לו איכה: (י) ויאמר את קלף שמעתי בגן ואירא כי **עירם** אנכי ואחבא: (יא) ויאמר מי הגיד לך כי **עירם** אתה המן העץ אשר צויתיד לבלתי אכל ממנו אכלת: (יב) ... (כא) ויעש יקוק אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור **וילבשם**: פ (כב) ויאמר יקוק אלהים **הן האדם היה פאחד ממנו לדעת טוב ורע** ועתה פן ישלח דו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם: (כג) וישלחהו יקוק אלהים מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם: (כד) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרבים ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים: ס

R. Soloveitchik, Worship of the Heart, p.48-9

The most manifest impropriety is to appear in a state of nudity. According to Adam's ideas before the fall, nudity was not unbecoming; he could not comprehend why it should be unbecoming. That is because the shame of nudity is of an aesthetic origin, not of an ethical nature. The nude body is pleasing and disturbing, beautiful (the culture of the body) and ugly. The feeling that is caused by the exposure of intimate parts of the body has nothing in common with the feeling of shame pursuant to the commission of an immoral act, which involves elements of self-accusation, remorse and contrition. The shame of nudity expresses an emotion of aesthetic abhorrence and aversion. It is a feeling of embarrassment rather than shame in the moral sense of the term. The difference between these two emotions is conspicuous. Embarrassment is basically a relational experience – I am embarrassed in the presence of others. When a man is alone, he does not feel embarrassed, for that emotion expresses the community-mindedness of man.

Ethical shame, by contrast, is independent of man's relational circumstances. Even a Robinson Crusoe on a solitary island would feel ashamed if he happened to perpetrate something immoral. Shame does not convey, as embarrassment does, fear of encountering contempt on the part of others, but manifests the awareness of one's own worthlessness and ontic despair. It is a metaphysical experience, whereas embarrassment is a social one.

Until the fall, man was a cognitive-ethical being: his aesthetic cravings were apparently subordinated to these basic drives in him. Upon eating from the Tree of Knowledge, man chose the aesthetic way of life and departed from that of abstract thought and unqualified imperative. ...

תלמוד בבלי מסכת שבת דף עז עמוד ב

לבושה - לא בושה

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף עז עמוד ב

לבושא. שקורים לבגדים, לא בושה, שהוא מסיר הבושה לאדם.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף צא עמוד ב

כי הא דרבי יוחנן קרי למאני מכבודתא, [רבי יוחנן היה מכנה את בגדיו: "המכבדים אותי" - חברותא].

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף לו: - לח. [עם חברותא]

רבינא היה הולך אחרי מר בר רב אשי בשבת וראה רבינא שנחתכו חוטי הציצית של מר בר רב אשי ... אמר ליה רבינא למר בר רב אשי שנפסקו החוטים, ואמר ליה מר בר רב אשי: שסיפרת לי דבר זה, וכי סבור אתה שחייב אני להוריד מעלי את הבגד, והא אמר מר: **גדול כבוד הבריות** שדוחה את לא תעשה שבתורה. ואין זה כבוד הבריות להוריד את הבגד. ומקשינן על מר בר רב אשי: איך התיר להמשיך ללכת עם בגד בלא ציצית ולעבור על איסור שבת מחמת שאין זה כבוד הבריות להורידו, והא תרגומה רב בר שבא קמיה דרב כהנא שכל ההיתר לעבור על לאו מחמת כבוד הבריות הוא רק בעבירה דרבנן שעוברים עליה בלאו ד"לא תסור [מכל אשר יורדך]", וכאן הרי זהו איסור דאורייתא של טלטול ברשות הרבים? ומשינן: הכא נמי, המעשה של מר בר רב אשי, היה בכרמלית [שאינה רשות הרבים מן התורה, והטלטול בה רק איסור] דרבנן היא.

חברותא - הערות מנחות דף לח עמוד א הערה 59

המרדכי (הלכות ציצית סי' תתקמד) הביא דעת ה"ר שלמה מדרוש, שאם נפסקו חוטי הציצית בשבת, אסור ללבוש את הבגד כי מבטל מצוות ציצית. והמרדכי חולק והוכיח מכאן שלא כדבריו, שמבואר שכל הנידון הוא משום כרמלית דרבנן שהיא לאו ד"לא תסור". ולדעת ה"ר שלמה הרי יש כאן ביטול מצוות ציצית דאורייתא. וביאר המרדכי שאין איסור [דאורייתא] ללבוש בגד בלי ציצית. אלא חיוב הוא שחייבה תורה להטיל ציצית בבגד. ובשבת שאי אפשר להטיל ציצית הרי הוא אנוס. ואונס רחמנא פטריה. ולכן בשבת אין איסור כלל משום ביטול מצוות ציצית. רק משום טלטול החוטים. ובכרמלית שהיא דרבנן מותר משום כבוד הבריות. ...

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ציצית סימן יג סעיף ג

אם נודע לו בשבת, כשהוא בכרמלית, שהטלית שעליו פסול, לא יסירנו מעליו עד שיגיע לביתו, **דגדול כבוד הבריות**. הנה: ואפילו טלית קטן שתחת בגדיו אין צריך לפשוט. וה"ה אם נפסק אחד מן הציציות ומתבייש לישב בלא טלית, דיוכל ללבושו בלא ברכה, מכח כבוד הבריות (ב"י בשם התשובה). ודוקא בשבת, דאסור לעשות ציציות, אבל בחול כהאי גוונא, אסור. (מרדכי פ"ק דף צ"א ע"ב).

משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות ציצית סימן יג סעיף ג

(ט) כשהוא בכרמלית - הוא מקום ששם אין איסור טלטול רק מדרבנן ולכך א"צ להסיר דכבוד הבריות דוחה איסור דרבנן ואף על גב דציצית מ"ע דאורייתא ודאורייתא לא דחינן מפני כבוד הבריות מ"מ שרי דלא אמרה תורה לא תלבש בגד בלא ציצית רק מ"ע להטיל בו ציצית וכיון שאין יכול להטיל בו ציצית בשבת אין עובר מ"ע ואין עליו רק איסור דרבנן ולכך הותר מפני כבוד הבריות ואין צריך לפשוט הטלית אבל בר"ה שהוא מן התורה צריך לפשוט בין בטלית גדול ובין בטלית קטן ואפילו אם ישאר עומד **ערום** ע"ז **שאינו כבוד הבריות דוחה איסור דאורייתא** כזה בכל גווני ולקמן בהלכות שבת אי"ה יתבאר דיש מחלוקת אם בזה"ז יש לנו דין ר"ה או לא. ונראה דאם הגדיל הוא שלם והפסול הוא רק בענף נוכל לצרף לזה דעת הר"י לעיל דמכשיר ואין צריך לפושטו תיכף רק ימהר לילך לביתו:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יט עמוד ב

אמר רב יהודה אמר רב: המוצא כלאים בבגדו פושטן אפילו בשוק, מאי טעמא - "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' [משלי כא]" - כל מקום שיש **חלול השם** אין חולקין כבוד לרב.

חברותא - הערות ברכות דף יט עמוד ב הערה 27

הנודע ביהודה [קמא או"ח לה] הוכיח מכאן שעצם עבירתו על לא תעשה נחשבת חילול ה', אף אם אין אדם שיוודע שעשאה, וראה תו"ט [אבות ד ד] שנקט כי חילול ה' הוא רק כשרואה אותו אחר [ולכאורה נפ"מ ללבוש בגד תחתון שאינו נראה לאחרים].

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו עמוד א

... מי שיש חילול השם בידו - אין לו כח בתשובה לתלות, ולא ביום הכפורים לכפר, ולא ביסורין למרק. אלא כולן תולין, ומיתה ממרקת, שנאמר + ישעיהו כב + ...

משלי כא: אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'

• כבוד הבריות דוחה איסור דרבנן [חוק האדם] - איסור דאורייתא [חוק השם] דוחה כבוד הבריות

~ אדם הראשון וציציותיו ~

במדבר פרק טו (לט) והיה לכם לציצית **וראיתם** אתו וזכרתם את כל מצות יקוק ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי **עיניכם** אשר אתם **זנים** אחריהם:

מנחות דף מג: - וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' - שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן.